

ba – neosoba také závisí morfologický tvar některých rodových zájmen. Pokud se totiž zájmeno *всѣки*, a vztažné zájmeno *кѡйто* v mužském rodu vztahuje k osobě, má v nepřímém pádu tvary *всѣкого*, *кѡгѡто*. Stále více se však v současném jazyce prosazují nominativní tvary zájmen i ve vztahu k osobám mužského rodu.

Protiklad osoba – neosoba se uplatňuje také ve zvláštních tvarech základních číslovek spojených s počítanou osobou mužského rodu, např. *двѣма*, *трѣма* apod. Počítané osoby mužského rodu také nemívají zvláštní tvar podstatného jména, nýbrž tvar množného čísla: *пет стѡла*, *трѣста учѣтели*.

Tvoření podstatných jmen

§35

Podstatná jména jsou v bulharštině podobně jako v češtině zčásti slova odvozená, jejichž tvar se rovná slovnímu základu, např. *крак*, *нос*, *жен(а)*. Většinou se však tvoří stejnými slovo-
tvornými postupy jako v češtině, tj. odvozováním příponami, předponami, příponami i předponami současně, skládáním ze dvou i několika slovních základů a zkracováním.

Tvoření podstatných jmen odvozováním

1. Odvozování příponami u podstatných jmen pro osoby mužského rodu

-*áč*, -*яч* (příp. -*ч* po základech na -*a*-, -*я*-) Připojuje se ke slovesným základům a tvoří podstatná jména činitelská, např.: *орáč* *oráč*, *водáč* *vůdce*, *прѣводче*, *рѣдич*, *чистáč* *uklizeč*, *чистич*, *пазáč* *hlídač*, *продавач* *prodavač*, *готвач* *kuchař*, *преводáč* *překladatel*, *дояч* *dojič*, *крояч* *krejčí*, *стѣриач*, *раздавач* *listonoš*. Někdy tvoří také názvy nářadí, např. *влекáč* *remorkér*, *брѣснач* *břitva*;

-ец (s variantami **-анец**, **-янец**, **-енец**, **-овец**) Připojuje se ke slovesným i jmenným základům a tvoří podstatná jména označující osobu podle jejich činnosti, např. борец *bojovník*, zápasník, ловец *lovec*, летец *letec*, стрелец *střelec*, владелец *vlastník*, majitel; podle jejich vlastností, např. мързеливец *lenoch*, крадец *zloděj*, лъжец *lhář*, пестилец *šetřil*, старец *stařec*, a podle jejich původu nebo příslušnosti k nějakému kolektivu, např. софиянец *Sofijan*, партизец *straník*, индиец *Ind*, Indián, червеноармеец *rudoarmějec*, холандец *Holandan*;

-ник, **-ник** První z přípon se připojuje k základům přídavných jmen a přičestí na -н, např. пратеник *posel*, делегат, годежник *snoubenec*, ученик *žák*. Druhá přípona se připojuje ke slovesným základům, např. скитник *tulák*, преселник *пřestěhovalec*, nebo ke jmenným základům, přičemž označuje buď osobu, např. правник *právník*, връстник *vrstevník*; nebo předměty, např. вестник *noviny*, приёмник *přijímač* apod.;

-анин, **-янин**, **-чанин** se připojuje k substantivním základům a tvoří názvy osob podle jejich původu, národnosti, náboženství apod., např. мохамеданин *mohamedán*, селянин *vesničan*, гражданин *občan*, мѣšťан, югославянин *Jihoslovan*, Jugoslávec, англичанин *Angličan*, пловдивчанин *Plovdivan*;

-яр, **-яр** tvoří činitelská jména od slovesných základů, např. бръснар *holič*, печатар *tiskař*, сазец, пьдар *polní hlídač*, ляр *slévač*, зидар *zedník*, пекар *pekař*, častěji však od základů substantivních, např. аптекар *lékárník*, говедар *skoták*, овчар *ovčák*, воденичар *mlynář*, книжар *knihkupec*, папирник. Tato přípona je vždy přízvučná, výjimku tvoří лекар *lékař* a zastaralé писар *písař*;

-ак, **-як** Připojuje se k adjektivním základům a tvoří názvy osob podle jejich vlastností, z nichž některé, podobně jako v češtině, mají expresivní význam, např. простак *neotesa-*

nes, дъртак *dědek*, бедняк *ubožák*, chudas, веселяк *čtverák*, добряк *dobrák*;

-тел, **-ател**, **-ител** Připojuje se obvykle ke slovesným základům a tvoří podstatná jména činitelská, vesměs knižního původu, např. учител *učitel*, зрителик *divák*, писателик *spisovatel*, владетелик *vládce*. Podobně jako v češtině jména odvozená touto příponou označují ve srovnání se jmény na -ач od slovesných základů často osoby vykonávající duševní činnost, srov. носач *nosič*, носител *nositel*; пазач *hlídač*, пазителик *ochránce*, стражец pod. Někdy je však v bulharštině mezi oběma příponami zcela jiný významový vztah, např. събирач *sběrač* i събирателик *sběratel*, събирателик tech. termín *sběrač*;

-чик Tato přípona je přejata z ruštiny ve jménech jako закупчик *nákupčí*, барабанчик *bubeník*, v bulharštině se však stala do jisté míry produktivní, např. докладчик *referent*, преднашежителик *zavárčik svářeč*;

-(а)джия, **-чия** Tato přípona je přejata z turečtiny, stala se velmi produktivní. Tvoří názvy osob podle jejich zaměstnání, činnosti, zálib apod. od podstatných jmen, např. бояджия *natěrač*, маляр, барвиль, занаятчия *řemeslník*, чорбаджия *statkář*, збогатлик, ловджия *lovec*, шегаджия *šprýmař*, халваджия *prodavač nebo výrobce chalvy*, сладоледчия *prodavač zmrzliny*, керемидчия *výrobce*, prodavač *tašek na střechu*. Touto příponou se velmi produktivně tvoří také od substantiv internacionálního původu, např. бетонджия *betonář*, програмаджия *programový referent*, кинаджия *promítač filmů*, od slov domácích a dokonce i od zkratek, např. каталджия *příslušník dopravní policie*, od КАТ *kontrola automobilové dopravy*. Většina těchto substantiv má expresivní význam a některá patří ke slangovým výrazům, např. каталджия;

-ир Neproduktivní přípona, jež představuje jen několik činitelských jmen, např. пастир *pastýř*, пасак, пастир *duchovní pastýř*, архипастир apod.

Пřípony internacionálního původu:

- и́ст** икономист *ekonom*, *hospodárný člověk*, пианист *pianista*, машинист *strojvůdce*, спортист *sportovec*, марксист *marxista*;
- а́нт** екскурзиант *výletník*, дилетант *diletant*, курсант *frequentant kursu*;
- е́нт**: референт *referent*, клиент *klient*, пациент *pacient*;
- а́т** делегат *delegát*, адвокат *advokát*, лауреат *laureát*;
- е́р** канцлер *kancléř*, инженер *inženýr*, магазинер *skladník*, кавалер *kavalír*;
- и́е́р** касиер *pokladník*, куриер *kurýr*, хотелиер *hoteliér*, гардеробиер *šatnář*, камериер *komorník*;
- и́к** академик *akademik*;
- о́р** монтьор *montér*, скиор *lyžař*, танцьор *tanečník*;
- то́р**, **-а́то́р** инспектор *inspektor*, провокатор *provokatér*, морализатор *moralista*;
- а́н** клептоман *kleptomán*, графоман *grafoman*, вátман *řidič tramvaje*.

Samostatnou skupinu tvoří přípony, jimiž se odvozují názvy osob mužského rodu s hanlivým významem:

- ко** бѣбри́вко *mluvka*, фасу́лко *prostáček*, цѣрвѹ́лко *venkovský balík*;
- льо** дрѣпльо *trhan*, дѣгльо *slinta*, ре́вльо *ubřečenec*, кра́дльо *chmaták*, глѣзльо *rozmazlenec*;
- а́н** готован *darmonožrout*, де́белан *tlustoch*;
- а́ш** служба́ш *horlivý služebník*, ново́богата́ш *zbohatlík*;
- чо** глѹ́пчо *blbeček*, свѣрчо *trouba*, слѣпчо *zaslepenec*.

2. Odvozování příponami u podstatných jmen pro osoby ženského rodu

-**ка** Tvoří ženská podstatná jména činitelská, jména označující společenské postavení, geografický původ, názorovou při-

slušnost apod. Připojuje se buď k substantivům označujícím mužské osoby, např. готв́ач – готв́ачка, другáрка, учѣтелка, лѣкарка, клиѣнтка, nebo ke zkráceným základům substantiv označujících mužské osoby, např. софѣя́нец – софѣя́нка, сѣлянин – сѣлянка, гра́жданка, případně k základům adjektivním, např. ла́ком – ла́комка.

V některých případech dochází před touto příponou ke změně souhlásky, např. учени́к – учени́чка, глупа́к – глупа́чка. Tvoří také slova označující mechanismy: спи́рачка, вѣрша́чка;

-**и́ца**, **-и́ница** Tvoří protějšky ženského rodu k podstatným jménům mužským na -ец, -ик, -ник, např.: ста́рец – ста́рица, годе́ник – годе́ница, скѣтник – скѣтница. Připojuje se také k substantivům bez přípon, např. ца́р – ца́рица. Touto příponou se tvoří též názvy zvířat ženského rodu, např. вѣлк – вѣлчи́ца;

-**и́ня**, **-ки́ня** Tvoří názvy pro osoby ženského pohlaví označující jejich činnost, národnost, společenské postavení, jako protějšky mužských jmen bez přípony, např. чех – чехки́ня, грѣк – грѣкки́ня, слуга́ – слуги́ня, княз – кня́ги́ня, бог – бо́ги́ня; případně jmen s příponou -ец: борѣц – борки́ня, лѣже́ц – лѣжки́ня.

3. Odvozování příponami u podstatných jmen označujících náradí, materiály a místo, kde se provádí činnost

-**и́в-** Připojuje se ke slovesným základům a tvoří podstatná jména středního rodu jako názvy materiálů, případně náradí nezbytného pro nějaký děj, např. плетѣ́иво *pletivo*, четѣ́иво *čtivo*, градѣ́иво *stavivo*, топѣ́иво *topivo*;

-**и́щ**, **-ли́щ-**, **-и́лищ-**, **-али́щ** Připojuje se obvykle ke slovesným základům a tvoří jména středního rodu označující místo děje: летѣ́ище *letiště*, па́стби́ще *pastvisko*, нахо́дище *naleziště*, при́стани́ще *přístav*, храни́лище *úschovna*, скла́ди́ще *skladiště*, лето́вище *letovisko*, чистѣ́лище *očistec*, учѣ́лище *škola*,